

Wyrok z dnia 5 maja 2005 r.

III UK 242/04

1. Przepis § 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. Nr 28, poz. 149 ze zm.) określa minimalne wymagania, jakim powinna odpowiadać treść zaświadczenia o stanie zdrowia dziecka, ze względu na który wymaga ono stałej opieki. Wskazanie w tym zaświadczeniu choroby dziecka, która nie jest schorzeniem określonym w § 1 ust. 3 pkt 1-3 tego rozporządzenia, bez poświadczenia, że ta choroba znacznie upośledza sprawność organizmu (§ 1 ust. 3 pkt 4 tego rozporządzenia), nie stanowi dowodu na spełnienie warunku powstania prawa do wcześniejszej emerytury.

2. Ujawnienie po uprawomocnieniu się decyzji uchybienia formalnego organu rentowego polegającego na pominięciu jednego z warunków wymaganych do nabycia prawa do wcześniejszej emerytury jest podstawą ponownego ustalenia z urzędu prawa do tego świadczenia na niekorzyść ubezpieczonego (art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.).

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie SN: Herbert Szurgacz (sprawozdawca), Andrzej Wróbel.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 5 maja 2005 r. sprawy z wniosku Haliny S. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w R. o wcześniejszą emeryturę, na skutek kasacji wnioskodawczyni od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 16 lipca 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 7 czerwca 2002 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w R. wznowił postępowanie w sprawie emerytury, uchylił decyzję z dnia 30 maja 2001 r. i odmówił Halinie S. prawa do emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem na podstawie art. 186 ust. 3 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 162, poz. 1118 ze zm.) oraz rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r.

W odwołaniu od powyższej decyzji Halina S. wniosła o jej zmianę i przyznanie prawa do emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem. Wnioskodawczyni wskazała, iż stan zdrowia jej dziecka wymagał i wymaga jej stałej nad nim opieki, co zostało potwierdzone przy wniosku emerytalnym właściwym dokumentem, tj. zaświadczeniem poradni specjalistycznej.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 29 sierpnia 2002 r. zmienił zaskarżoną decyzję ustalając, iż odwołująca się ma prawo do emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem, przy jednoczesnym zobowiązaniu ZUS do podjęcia wypłaty wstrzymanego świadczenia począwszy od dnia 1 lipca 2002r. Sąd pierwszej instancji dokonując oceny prawnej sprawy w aspekcie przewidzianej w przepisach prawa ubezpieczeń społecznych instytucji wznowienia postępowania przewidzianej w art. 114 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS zanegował możliwość wzruszenia w tym trybie ostatecznej decyzji organu rentowego z dnia 30 maja 2001 r. Konsekwencją powyższego było potwierdzenie przez Sąd Okręgowy stanowiska wnioskodawczyni o spełnieniu przez nią ustawowych przesłanek nabycia prawa do emerytury z tytułu opieki nad dzieckiem przewidzianych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki (Dz.U. Nr 28, poz. 149 ze zm.).

W następstwie apelacji organu rentowego Sąd Apelacyjny w Rzeszowie wyrokiem z dnia 27 marca 2003 r. uchylił kwestionowane przez organ rentowy orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie.

Sąd drugiej instancji w uzasadnieniu rozstrzygnięcia wskazał na możliwość wzruszenia prawomocnej decyzji organu rentowego w oparciu o dyspozycję art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS jako szczególną regulację prawną dotyczącą zarówno zasad, jak i podstaw wznowienia postępowania w sprawach emerytalno-rentowych. W ocenie Sądu Apelacyjnego wadliwa

decyzja - mimo jej prawomocności - nie może rodzić skutków prawnych, stąd też powoływanie się na konstytucyjną zasadę ochrony praw nabytych jest nieuprawnione. Ponieważ podstawą wznowienia postępowania było orzeczenie lekarza orzecznika, który skontrolował zaświadczenie lekarskie przedłożone do wniosku emerytalnego, wyniki zaś tej weryfikacji stanowiły o braku jednej z koniecznych przesłanek nabycia przez wnioskodawczynię prawa do wcześniejszej emerytury (stan zdrowia dziecka nie wymagał i nie wymaga stałej jej opieki), Sąd Apelacyjny zobowiązał Sąd pierwszej instancji do skontrolowania stanowiska ZUS przez przeprowadzenie dowodu z dokumentacji medycznej, a następnie dowodu z opinii biegłego lekarza sądowego specjalisty z zakresu schorzenia występującego u syna wnioskodawczyni. Niezależnie od powyższego rzeczą Sądu Okręgowego było ustalenie, czy odwołująca się spełnia przesłankę wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego; w szczególności zastrzeżenia Sądu drugiej instancji budził okres pracy w gospodarstwie rolnym rodziców.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z dnia 12 marca 2004 r. [...] oddalił odwołanie. Sąd Okręgowy ustalił, iż do wniosku z dnia 18 czerwca 2001 r. o przyznanie wcześniejszej emerytury zostało przedłożone zaświadczenie lekarskie wydane przez Wojewódzki Szpital Specjalistyczny w R., stwierdzające, że małoletni syn wnioskodawczyni Maciej S. jest leczony z powodu astmy oskrzelowej od 1994 r. i na „dzień” 31 grudnia 1998 r. wymagał stałej opieki matki. Decyzją z dnia 30 maja 2001 r. organ rentowy przyznał odwołującej się prawo do wcześniejszej emerytury od 1 sierpnia 2001 r. i świadczenie to wypłacał do 30 lipca 2002 r.

Wykonując wytyczne Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy ustalił, iż Halina S. „na dzień” 31 grudnia 1998 r. legitymowała się stażem ubezpieczeniowym w wymiarze 20 lat 10 miesięcy (okresów składkowych i nieskładkowych). W celu skontrolowania stanowiska lekarza orzecznika Sąd przeprowadził dowód z opinii biegłych, którzy po rozpoznaniu u Macieja S. astmy oskrzelowej umiarkowanej, stwierdzili, że dziecko „na dzień” 31 grudnia 1998 r. ze względu na stan zdrowia nie wymagało stałej opieki i pielęgnacji. Na podstawie tej opinii Sąd ustalił, że Maciej S. nie wymagał stałej opieki i pielęgnacji; w konsekwencji skarżąca nie spełnia warunków do przyznania świadczenia emerytalnego na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, bowiem nie udo-

wodniła, iż jej syn „na dzień” 31 grudnia 1998 r. ze względu na stan zdrowia spowodowany schorzeniami opisanymi w § 1 ust. 3 pkt 1-4 wyżej powołanego rozporządzenia wymagał stałej opieki oraz pielęgnacji.

Wyrok Sądu Okręgowego w Rzeszowie zaskarżony został przez wnioskodawczynię Halinę S. Apelująca zarzucała: 1) naruszenie prawa materialnego, tj. art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, §1 rozporządzenia z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, poprzez błędne przyjęcie, że prawo wnioskodawczyni do świadczenia nigdy nie istniało; naruszenie art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, poprzez błędne przyjęcie, że zachodziły podstawy do wznowienia postępowania przez organ rentowy; 2) naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 233 k.p.c., polegające na dowolnej ocenie materiału dowodowego w szczególności podzielenie w pełnym zakresie opinii biegłych, sprzeczność ustaleń faktycznych z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego, tj. błędnym ustaleniu okresu pobierania przez wnioskodawczynię świadczenia emerytalnego oraz daty złożenia przez nią wniosku; 3) naruszenie art. 217 § 2 k.p.c., poprzez niedopuszczenie dowodu z opinii kolejnych biegłych dla ustalenia stanu zdrowia dziecka.

W uzasadnieniu apelacji wnioskodawczyni ponownie zanegowała możliwość wznowienia postępowania w trybie art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Zdaniem skarżącej odmienna ocena treści dowodów dołączonych do wniosku nie jest ujawnieniem okoliczności istniejących przed wydaniem decyzji, te bowiem były znane organowi rentowemu i stanowiły podstawę do wydania decyzji przyznającej świadczenie. Na poparcie tego stanowiska wnioskodawczyni powołała treść uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2003 r., III UZP 5/03 (OSNP 2003 nr 18, poz. 442).

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie wyrokiem z 16 lipca 2004 r. [...] oddalił apelację. Sąd Apelacyjny w pełni podzielił ocenę prawną sprawy dokonaną przez Sąd pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny podkreślił, że wbrew stanowisku skarżącej, organ rentowy posiadał uprawnienia do ponownego ustalenia prawa do świadczenia w oparciu o dyspozycję art. 114 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z FUS, gdyż decyzje ZUS nie korzystają z powagi rzeczy osądzonej, tak jak to ma miejsce w przypadku wyroku sądu. Decyzje te nie mają charakteru konstytutywnego, kształtującego prawo, lecz charakter dekla-

ratoryjny. Stosownie bowiem do art. 100 ustawy o emeryturach i rentach, prawo do świadczeń określonych w ustawie powstaje z dniem spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa. Jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji o przyznaniu świadczenia okaże się, że decyzja ta jest błędna z uwagi na to, iż osoba zainteresowana nie spełnia warunków określonych ustawą do nabycia prawa do tego świadczenia, to wówczas organ rentowy uprawniony jest do uchylecia lub zmiany błędnej decyzji i wydania decyzji zgodnej z prawem i rzeczywistym stanem sprawy. Jeżeli prawo do świadczenia nie istniało wypłata świadczenia zostaje wstrzymana w trybie art. 134 ust.1 pkt 4 ustawy emerytalno-rentowej. Z tego względu powoływanie się na konstytucyjną zasadę ochrony praw nabytych w przypadku wydania błędnej decyzji jest nieuzasadnione. Nawiązując zaś do samego pojęcia błędu organu rentowego (art. 133 ust.2 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) Sąd Apelacyjny wskazał, iż pojęcie to jest rozumiane bardzo szeroko, bowiem za błąd taki poczytuje się każdą obiektywną wadliwość decyzji, niezależnie od tego czego ona jest skutkiem, a więc czy jest to wynik zaniedbania, pomyłki, niewłaściwego działania organu rentowego, czy nawet nieprawidłowej wykładni obowiązujących przepisów prawa. Wadliwość decyzji będącej przedmiotem wznowienia wynika z nieprzeprowadzenia przez organ rentowy właściwego postępowania dowodowego i błędnej oceny przedstawionych dowodów. Pozwany Zakład nie zwrócił uwagi, że schorzenie syna wnioskodawczynie wymienione w przedłożonym zaświadczeniu nie jest stanem chorobowym, o których mowa w §1 ust.3 pkt 1, 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r., zaś dla ustalenia, czy dziecko cierpi na inne choroby upośledzające w bardzo poważnym stopniu sprawność organizmu, na które wskazuje § 1 ust. 3 pkt 4 wymienionego aktu prawnego, nie mogło być wiarygodne zaświadczenie, które nie wskazywało na czym stała opieka ma polegać i z którego nie wynikało znaczne upośledzenie sprawności organizmu. Treść tego zaświadczenia powinna skłonić organ rentowy do zasięgnięcia opinii lekarza orzecznika ZUS. Brak takiej opinii stanowi błąd organu rentowego. Późniejsza opinia orzecznika nie jest więc inną oceną materiału dowodowego zebranego w poprzednim postępowaniu i już ocenionego, ale pierwszą oceną dotyczącą stanu zdrowia dziecka.

W kasacji wnioskodawczynie zaskarżyła powyższy wyrok w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego przez: 1) błędną wykładnię przepisu § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej

opieki, polegającą na przyjęciu - co w żaden sposób nie wynika z treści powyższego przepisu - że dla ustalenia czy dziecko cierpi na inne choroby upośledzające w bardzo poważnym stopniu sprawność organizmu (§ 1 ust. 3 pkt 4) „nie mogło być wiarygodne zaświadczenie, które nie wskazywało na czym stała opieka ma polegać i z którego nie wynikało znaczne upośledzenie sprawności organizmu”; 2) błędną wykładnię przepisu art. 133 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 114 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, polegającą na przyjęciu, że organ rentowy może wznowić postępowanie w przedmiocie wydania decyzji o przyznaniu emerytury powołując się na swój błąd; 3) naruszenie przepisów postępowania, które zdaniem skarżącej miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 382 k.p.c. w związku z art. 217 § 1 k.p.c., poprzez nieprzeprowadzenie wnioskowanego już przed Sądem pierwszej instancji dowodu z kolejnej opinii biegłych, a w konsekwencji oparcie się wyłącznie na opinii, której wiarygodność budzi poważne wątpliwości.

Wskazując na powyższe wniesiono o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 16 lipca 2004 r. w całości i o przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego (w tym kosztach zastępstwa procesowego).

Wniosek o rozpoznanie kasacji uzasadniono tym, że w sprawie: 1) zachodzi potrzeba wykładni przepisu § 1 ust. 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki, a tym samym potrzeba wyjaśnienia istotnego zagadnienia prawnego, sprowadzającego się do odpowiedzi na pytanie, czy można na podstawie treści powyższego przepisu formułować szczegółowe wymagania odnośnie brzmienia zaświadczenia lekarskiego; 2) zachodzi potrzeba wykładni przepisu art. 133 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 114 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - jako budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie - poprzez udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy błąd organu rentowego (a w szczególności błąd na korzyść strony) może stanowić podstawę do wznowienia postępowania wskazaną w art. 114 ust. 1 powołanej wyżej ustawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut kasacji naruszenia przepisów postępowania nie jest usprawiedliwiony. Przepis art. 382 k.p.c. stwierdza, że Sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Z przepisu tego nie wynika obowiązek sądu drugiej instancji prowadzenia postępowania dowodowego. Z kolei art. 217 § 1 k.p.c. uprawnia stronę do przytoczenia okoliczności faktycznych i dowodów na uzasadnienie swych wniosków lub dla odparcia wniosków i twierdzeń strony przeciwnej aż do zamknięcia rozprawy. Przepis ten nie nakłada na sąd żadnych obowiązków.

Odnosnie do zarzutów naruszenia prawa materialnego należy na wstępie podkreślić, że warunkiem nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu sprawowania stałej opieki nad dzieckiem jest stwierdzenie u dziecka wnioskodawcy jednego ze stanów chorobowych określonych w § 1 ust. 3 pkt 1, 2 i 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 15 maja 1989 r. w sprawie uprawnień do wcześniejszej emerytury pracowników opiekujących się dziećmi wymagającymi stałej opieki lub wskazanie innej choroby, która upośledza w bardzo poważnym stopniu sprawność organizmu dziecka (§ 1 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia). Dla udowodnienia spełnienia warunku z przepisu § 1 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia nie wystarcza zatem wskazanie jakiegokolwiek choroby bez doprecyzowania dodatkowym stwierdzeniem, iż choroba ta upośledza w poważnym stopniu sprawność organizmu dziecka. W takiej sytuacji organ rentowy nie dysponuje bowiem dowodem wystarczającym dla ustalenia, iż został spełniony warunek nabycia prawa. Należy zatem przyjąć, iż § 1 rozporządzenia wskazuje minimalne wymagania, jakim powinna odpowiadać treść zaświadczenia o stanie zdrowia dziecka, ze względu na który wymaga ono stałej opieki. Wskazanie w zaświadczeniu określonej choroby dziecka, która nie jest schorzeniem określonym w § 1 ust. 3 pkt 1, 2 i 3 rozporządzenia, bez poświadczenia, iż choroba ta znacznie upośledza sprawność organizmu, jak tego wymaga punkt 4 powołanego uregulowania, nie stanowi dowodu na spełnienie warunku powstania prawa do wcześniejszej emerytury. Jedyne dodatkowa opinia lekarza orzecznika ZUS może rozwiązać powstałe w tym przypadku wątpliwości i stanowić wystarczający dowód w sprawie. W przeciwnym razie organ rentowy wydając decyzję ustalającą nabycie prawa, dopuści się uchybienia polegającego na naruszeniu przepisów procesowych, wedle których organ rentowy wydaje decyzję w sprawie prawa do świadczenia lub ustalenia jego wysokości po wyjaśnieniu ostatniej okoliczności niezbędnej do wydania tej decyzji (art. 118 ust. 1 ustawy emerytalnej).

Ujawnienie uchybienia organu rentowego polegającego na wydaniu decyzji ustalającej powstanie prawa pomimo niedysponowania dowodem stwierdzającym spełnienie jednego z wymaganych warunków stanowi okoliczność mającą wpływ na prawo do świadczeń, ze względu na którą dopuszczalna jest jej weryfikacja w trybie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 5 czerwca 2003 r., III UZP 5/03 (OSNP 2003 nr 18, poz. 442) i rozwiniętym w wyroku z 28 stycznia 2004 r., II UK 228/03 (OSNP 2004 nr 19, poz. 341), podstawy weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej nie stanowi dokonanie ponownej oceny dowodów, rozumianej jako zakwestionowanie wiarygodności dołączonego do wniosku środka dowodowego, chyba że przedłożono nowe dowody podważające jego wiarygodność. W przedmiotowej sprawie organ rentowy nie dokonał ponownej oceny dowodów. W ocenie organu rentowego wiarygodność zaświadczenia o stanie zdrowia dziecka wnioskodawczynie nie budziła wątpliwości i nie została przez niego zakwestionowana. Rozpoznanie choroby było prawidłowe. Jednakże organ nie dysponował w chwili wydawania decyzji dowodem stwierdzającym wymagany przepisami rozporządzenia warunek nabycia prawa do wcześniejszej emerytury w postaci choroby dziecka powodującej znaczne upośledzenie sprawności organizmu (§ 1 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia). Podobna sytuacja wystąpiła w sprawie rozpoznawanej przez Sąd Najwyższy w powołanym wyroku z 28 stycznia 2004 r. W sprawie tej organ rentowy wydał decyzję ustalającą nabycie prawa do wcześniejszej emerytury na podstawie zaświadczenia - zawierającego rozpoznanie choroby bez potwierdzenia, iż choroba ta upośledza sprawność organizmu dziecka w poważnym stopniu - wymaganego przepisem § 1 ust. 3 pkt 4 rozporządzenia. Zdaniem Sądu Najwyższego, w sprawie tej organ rentowy wydał decyzję nie mając dowodu, że warunek dotyczący stanu chorobowego dziecka został spełniony. Okoliczność braku dowodu została ujawniona po uprawomocnieniu się decyzji. Ujawnienie tak rozumianej okoliczności nie oznacza ponownej oceny dowodu, lecz stanowi przesłankę weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej określonej w przepisie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Dlatego można przyjąć, iż w przedmiotowej sprawie zachodziła przesłanka weryfikacji z urzędu prawomocnej decyzji rentowej, ponieważ ujawniono okoliczność istniejącą przed wydaniem decyzji, mającą wpływ na ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokość. Tą okolicznością jest uchybienie formalne organu rentowego polegające na pominięciu ustalenia jednego z warunków wymaganych do nabycia prawa.

Sąd Apelacyjny niewłaściwie natomiast przyjął, iż przesłanką weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej jest ujawnienie błędu organu rentowego, o którym mowa w przepisie art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej, uznając błędnie za podstawę prawną ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych przepis art. 133 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej [...]. Podkreślić należy, iż przesłanki weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej w trybie ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości określa wyłącznie przepis art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej. Samoistną przesłankę weryfikacji decyzji rentowej lub orzeczenia sądu stanowią albo nowe dowody przedłożone po uprawomocnieniu się decyzji, albo ujawnione wówczas okoliczności, które mają wpływ na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Przez pojęcie „okoliczności” należy rozumieć fakty warunkujące powstanie prawa oraz uchybienia normom prawa materialnego i procesowego organu rentowego lub odwoławczego, wpływające na dokonanie ustaleń w sposób niezgodny z ukształtowaną *ex lege* sytuacją prawną wnioskodawcy.

Instytucja ponownego ustalenia prawa do świadczeń emerytalno-rentowych (art. 114 ustawy emerytalnej) umożliwia weryfikację zarówno decyzji korzystnych, jak i niekorzystnych dla wnioskodawców. Prawomocne decyzje organu rentowego mają charakter deklaratoryjny, stwierdzają sytuacje prawne wnioskodawców ukształtowane z mocy prawa. Jeśli zatem zostaną spełnione przesłanki weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej określone w przepisie art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej i w toku ponownego postępowania wyjaśniającego okaże się, iż prawo do świadczenia nie istniało, wówczas wypłata świadczenia zostaje wstrzymana w trybie art. 134 ust. 1 pkt 4 ustawy emerytalnej. W takich okolicznościach powoływanie się na zasadę ochrony praw nabytych jest nieuzasadnione, ponieważ zasada ochrony praw nabytych nie obejmuje praw, które zostały nabyte niesłusznie. Pogląd taki został wyrażony przez Sąd Najwyższy w powołanej uchwale i powtórzony w powołanym wyroku. Zatem także uchybienie organu rentowego na korzyść wnioskodawcy, które ma wpływ na ustalenie prawa do świadczeń lub ich wysokości, może stanowić przesłankę weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej z urzędu w trybie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej.

Natomiast przepis art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej znajduje zastosowanie wtedy, gdy w trybie przepisu art. 114 ustawy emerytalnej wydano decyzję ustalającą nabycie prawa do świadczeń lub podwyższającą ich wysokość. Wówczas dopiero są zasadne ustalenia, czy wzruszone w trybie przepisu art. 114 ustawy eme-

rytalnej rozstrzygnięcie było następstwem błędu organu rentowego, o którym mowa w przepisie art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej. Otóż w sytuacjach, w których odmowa przyznania lub przyznanie zaniżonych świadczeń albo wstrzymanie ich wypłaty było następstwem błędu organu, który sprawę rozstrzygnął, zaległe świadczenia powinny zostać wypłacone do 3 lat wstecz od daty złożenia wniosku lub wydania decyzji z urzędu. W pozostałych przypadkach wypłata nie obejmuje okresu przed ponownym złożeniem wniosku lub wydaniem decyzji z urzędu (art. 133 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej). Przepis art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej ma zastosowanie wyłącznie w przypadku stwierdzenia błędu popełnionego przez organ rentowy na niekorzyść wnioskodawców. Także wyłącznie do przepisu art. 133 ust. 1 pkt 2 odnoszą się wypowiedzi judykatury przywołane przez Sąd Apelacyjny [...] na temat znaczenia pojęcia „błąd organu rentowego”. Nawet jeśli przyjmie się, iż ujawnienie uchybienia organu rentowego (błędu) istniejącego przed wydaniem decyzji stanowi okoliczność uzasadniającą weryfikację prawomocnej decyzji (także na niekorzyść wnioskodawcy) na podstawie przepisu art. 114 ust. 1 ustawy emerytalnej, to w tym wypadku błąd rozumiany jest jako uchybienie organu, które miało wpływ na dokonanie nieprawidłowego ustalenia. Tak rozumiany błąd nie jest przesłanką tożsamą z podniesieniem zarzutu obiektywnej sprzeczności ustaleń decyzji z ukształtowaną z mocy prawa sytuacją wnioskodawcy, gdyż zarzut taki nie stanowi samodzielnej przesłanki weryfikacji. Dla oceny, czy wystąpiła przesłanka weryfikacji prawomocnej decyzji rentowej na podstawie przepisu art. 114 ustawy emerytalnej także kategoria błędu z przepisu art. 133 ust. 1 pkt 2 jest nieadekwatna. Nie mają również zastosowania do przesłanek ponownego ustalenia prawa do świadczeń lub ich wysokości, w tym do przypadku ujawnienia uchybienia organu rentowego, wypowiedzi judykatury (np. stanowisko SN zawarte w uchwale z dnia 26 listopada 1997 r., III ZP 40/97, OSNAPiUS 1998 nr 14, poz. 429) dotyczące „błędu”, o jakim mowa w przepisie art. 133 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej.

Skoro kasacja nie zawiera usprawiedliwionych podstaw należało orzec o jej oddaleniu (art. 393¹² k.p.c.).

=====